

NÁVRH PRÍPRAVY NA VYUČOVACIU HODINU

GEOGRAFIE: **POLNOHODPODÁRSTVO RUSKA (SNŠ) A JEDLÁ**

ROČNÍK: 2. ROČNÍK Gymnázium	PREDMET: GEOGRAFIA
TEMATICKÝ CELOK: ÁZIA (Regionálna a humánna geografia)	TÉMA: Poľnohospodárstvo Ruska (SNŠ) a jedlá

VZŤAH TÉMY K ŠVP

- ✓ vyučovací hodina je v súlade s obsahovým a výkonovým štandardom ŠVP
- ✓ ISCED 3:
 - VÝKONOVÝ ŠTANDARD:
 - uviesť aktuálne problémy svetového hospodárstva a príčiny zväčšujúcej sa priepasti medzi bohatými a chudobnými → iba z malej časti obsiahnuté v tejto téme
 - OBSAHOVÝ ŠTANDARD:
 - **primárny sektor**
 - **Rusko**

VYUČOVACIE CIELE (čo chcem naučiť)

Žiak bude schopný:

- ✓ uviesť činitele ovplyvňujúce poľnohospodárstvo
- ✓ zdôvodniť vplyv činiteľov na poľnohospodárstvo
- ✓ ukázať jednotlivé poľnohospodárske oblasti na mape Ázie
- ✓ uviesť najvýznamnejšie poľnohospodárske plodiny a produkty živočíšnej výroby Ruska

VŠEOBECNÉ PREDPOKLADY

- žiaci už niekedy pred tým preberali poľnohospodárstvo iných štátov
- žiaci prebrali fyzickú geografiu Ázie, Ruska

MATERIÁLNE DIDAKTICKÉ PROSTRIEDKY (UČEBNÉ POMÔCKY, TECHNOLOGIE)

- tabuľa + kriedy
- nástenná mapa Ázie, Ruska
- atlasy – jeden do lavice
- interaktívna tabuľa alebo počítač
- prezentácia

POJMY (KLÚČOVÉ SLOVÁ)

kolktivizácia, export, import, mechanizácia, chemizácia

METODICKÉ POZNÁMKY

- V prípade, že nie je interaktívna tabuľa a možnosť spustiť prezentáciu, tak sa používa na hodine vo väčšej miere atlas s mapou poľnohospodárstva

POUŽITÉ METÓDY

- Výklad
- Diskusia
- Prezentácia žiakov

ZÁKLADNÁ ŠTRUKTÚRA HODINY + MOTIVÁCIA

1. Úvod hodiny (2 min)

Príklad úvodu:

„Nadnes ste si mali pripraviť krátky príspevok o jednom jedle alebo nejakom pokrme z Ruska alebo štátov bývalého Sovietskeho zväzu. Mohli ste priniesť aj ukážku a porozprávame sa aj o plodinách a zvieratách, z ktorých tieto jedlá sú.“

2. Administratívna hodina (2-3 min) – zapísanie do triednej knihy, žiaci si zatiaľ rozďajú atlasy a pripravujú svoje príspevky
3. Opakovanie (5 min) – spoločné opakovanie učiva pri tabuli s plynulým prechodom k novému učivu (→ viac v expozícia, precvičenie a upevnenie učiva)
4. Expozícia učiva spojená s prezentáciou žiakov (30 min) (→ viac v expozícia, precvičenie a upevnenie učiva)
5. Záver hodiny – rýchle zhodnotenie a zopakovanie, rozlúčenie sa

K PREDCHÁDZAJÚCEJ HODINE

- nutné je žiakom zadať vopred domácu úlohu na túto hodinu – zadanie:

Dvojica si pripraví krátky príspevok k nejakom pokrme alebo potravinárskom výrobku, nápoji z Ruska alebo štátov bývalého Sovietskeho zväzu. Príspevok môže byť vo forme veľmi krátkej prezentácie (max 3 slajdy), referát s obrázkami (obrázky jedál s krátkym textom, čo povedia), názorná ukážka spojená s ochutnávkou, prípadne krátke video alebo iná forma. Žiaci si môžu premyslieť svoje, alebo si vyberú z ponuky:

- Boršč, krab na rôzne spôsoby, kaviár, vodka (bez ochutnávky!!!!), chalva, mliečne výrobky, pivo (bez ochutnávky!!!!), čaj, pšenica a pšeničné výrobky, ruské sladkosti, sladkovodné ryby, morské ryby, nealko nápoje, mäsové výrobky v Rusku, vianočné jedlá v Rusku, zákusky, obilniny, víno (bez ochutnávky!!!!), ...

UČIVO, KTORÉ BY MAL UČITEĽ OVLÁDAŤ

Použitá literatúra, podľa ktorej bol spracovaný obsah je uvedená v časti **ZAÚJÍMAVÉ ODKAZY + POUŽITÁ LITERATÚRA.**

Prírodné podmienky

Klimatické a geografické faktory obmedzujú poľnohospodársku činnosť v Rusku asi na 10% z celkovej rozlohy krajiny. Z toho asi 60% sa využíva na pestovanie plodín a zvyšok na lúky a pasienky [1]. Zo Spoločenstva nezávislých štátov má Rusko vedúce hospodárske postavenie v priemyselnej i poľnohospodárskej výrobe. Orná pôda zaberá asi 7,5%, najviac ornej pôdy sa nachádza v južných oblastiach európskej časti Ruska [2].

Klimatickým faktorom je **podnebie**, ktoré v najsevernejších častiach prakticky znemožňuje pestovanie. Tundra je nehostinná krajina so zamrznutou pôdou. Tu má význam skôr živočíšna výroba v poľnohospodárstve a to chov sobov, prípadne chov a lov kožušinovej zveri.

Postupne zo severu na juh sa podnebie otepľuje. Prichádzame do veľmi širokého vegetačného pásma boreálnych lesov, ktoré sa tiahne pozdĺž celého Ruska. Najlepšie prírodné podmienky sú v južnejšej časti Ruska, pri hraniciach s Kazachstanom a európskymi krajinami. Tu sa rozprestiera step, s úrodnými černozemami.

Okrem podnebia vplýva na rozmiestnenie poľnohospodárstva aj **nadmorská výška**. V hornatých oblastiach a oblastiach s vysokou nadmorskou výškou nie sú vhodné podmienky na pestovanie. Rieky v Západosibírskej nížine svojou činnosťou vytvorili veľmi zamokrenú glejovitú pôdu. Najlepšie podmienky na pestovanie sú na Východoeurópskej nížine v južnej a strednej časti a zo západnej strany Kaspickej nížiny. Vo vyšších nadmorských výškach Uralu a vysokých pohoriach ako Altaj, Východný a Západný Sajan, Kolymské vrchy, Čerského chrbát, Verchojanský chrbát atď., nie sú podmienky vhodné na pestovanie.

Najproduktívnejšia **pôda** sa nachádza v „Centrálnom černozemnom ekonomickom regióne“ a vo „Volžskom regióne“, ktorý zaberajú lúky a pasienky medzi Ukrajinou a Kazachstanom [1]. Najvýznamnejšie poľnohospodárske oblasti sa nachádzajú v európskej časti Ruska, na juhu a juhozápade krajiny. Popri južnej hranici s Kazachstanom smerom na východ krajiny sú taktiež menšie poľnohospodárske oblasti.

Poľnohospodárske oblasti sa väčšinou sústreďujú v pásme medzi 40° a 60° severnej zemepisnej šírky. Jar a jeseň sú tu pomerne krátke, čo vytvára priestor pre siatie a zber úrody [3]. Vo vyšších zemepisných šírkach sú dlhé a chladné zimy, krátke a horúce letá, čo neumožňuje rastlinám prežiť v týchto ťažkých podmienkach.

V európskej časti Ruska ovplyvňuje klímu aj teplý Golský prúd, ktorý umožňuje pestovať niektoré plodiny aj vo vyšších zemepisných šírkach (Archangelsk), pričom na ázijskej strane Ruska, to nie je možné (zamrznutá pôda, tundra).

Rozmiestnenie výroby

• Rastlinná výroba

Od severu na juh postupne prevládajú najmä menej náročné obilniny, zemiaky, krmoviny, potom pšenica, kukurica a napokon slnečnica, tabak, zeleniny a ovocie. Obilniny sú v Rusku jednou z najdôležitejších plodín. Zaberajú viac ako 50% ornej pôdy. V pásme semi-tajgy a severnej lesostepi sa pestuje ozimný raž, jačmeň, krmoviny a tráv. V južnej lesostepi a stepi sa pestujú krmoviny, ozimný jačmeň trvalé tráv a repka olejná. Taktiež proso, kukurica, strukoviny, kapusta. V európskej časti aj v trošku horších podmienkach (zaľadnenej pôde) stále dokážu prežiť rastliny ako ďatelina, jačmeň, hrach, slnečnica či proso. V sub-horských oblastiach ázijského Ruska sa striedajú obilie-úhor-tráva. Je tu zvýšená ochrana pôdy pred eróziou. Na Ďalekom Východe s monzúnovou klímou na ornej pôde sú zasadené krmoviny a pastviny. Pestuje sa tu sója. Zelenina prevažuje na ostrove Sachalin. Medzi najviac pestované plodiny v Rusku patrí pšenica, jačmeň, kukurica, raž, ovos, pohánka, ryža a strukoviny. Kontinentálna chladná zima nepraje viacročným plodínám.

Pšenica- dominuje vo všetkých oblastiach, v ktorých sa pestujú obilniny. Pšenica zimná je pestovaná v severnom Kaukaze a jarná pšenica v Doneckej panve, strednom Povolží a juhozápadnej Sibíri. Pestuje sa v európskej časti Ruska, smerom zo západu na východ popri hraniciach s Kazachstanom. Hlavné pestovateľské oblasti pšenice sú Povolžie, Kubáňska nížina a Donská rovina (černozeme).

Kukurica- najvhodnejší rast je v Severnom Kaukaze. Využíva sa ako krmivo pre dobytok. Jej produkcia nie je veľká, v porovnaní s ostatnými obilninami.

Jačmeň- druhá najpestovanejšia obilnina v Rusku. Pestuje sa najmä na výživu zvierat a výrobu piva. V chladnejších oblastiach až po 65° s. z. š. (Arkhangelsk) a tiež na vysočine v Južnej Sibíri. Používa sa aj v pivovárníctve.

Ovos- voľakedy na treťom mieste medzi ruskými obilninami, avšak produkcia klesla keď boli zvieratá v poľnohospodárstve nahradené strojmi.

Raž- pestuje sa pri hraniciach s Kazachstanom.

Pohánka

Strukoviny- bežná plodina na štátnych farmách počas 80. tých rokov 20. storočia. Najviac sa pestuje hrach, fazuľa, sójové bôby a šošovica.

Zemiaky- sú životne dôležitou potravinou a taktiež sa používajú na výrobu vodky. Sú pestované v chladnejších oblastiach medzi 50° a 60° severnej zemepisnej šírky. Rusko je najväčším svetový producentom zemiakov.

Červená repa/Cvikla- rozšírila sa v posledných rokoch. Pestuje sa hlavne v oblastiach s černoziemnou pôdou v európskej časti Ruska.

Cukrová repa- sa pestuje na Východoeurópskej nížine, v južnej časti blízko Uralu.

Ľan- rastlina, ktorá toleruje chladnejšie a studenšie pôdy. Je najdôležitejšou surovinou na výrobu textilu. V 80. rokoch Rusko produkovalo asi polovicu svetovej úrody ľanu. Ľan tiež dáva ľanový olej. Spolu so slnečnicou (v Severnom Kaukaze) a sójou (Ďaleký východ), sú najdôležitejšími zdrojmi rastlinného oleja. Je to medonosná rastlina.

Zelenina a ovocie- produkcia sa zvýšila počas vzniku súkromných fariem okolo roku 1990. V polovici 90. tých rokov boli najväčšie výnosy z kapusty, jabĺk, paradajok a mrkvy. (nepestuje sa tu citrusové ovocie, na to tu nie sú vhodné podmienky!)

Čajovník- pestuje sa v oblastiach blízko Kaukazu.

Konope- sa pestuje na Východoeurópskej nížine, v oblasti Kaukazu a blízko Altaju.

Vinič- v Kaspickej nížine, blízko Kaukazu.

Tabak

Bavlník

Slnečnica- z nej chalva a slnečnicový olej

Lesné plody- vo vyšších zemepisných šírkach má tradíciu zber a konzum lesných plodov

Zvýšená produkcia krmovín a rozširovanie pasienkov podporilo ruskú živočíšnu výrobu, hoci ekonomické podmienky neboli najpriaznivejšie. K tradičným výrobkom patrí aj med

• **Živočíšna výroba**

Chov zvierat v ostatnom období poklesol, takže Rusko je nútené isté množstvo dovážať. Stavby hospodárskych zvierat patria k najväčším na svete, ale produktivita je nízka a živočíšna výroba v ostatných rokoch upadá.

Hovädzí dobytok je najčastejšou formou hospodárskych zvierat, s výnimkou suchších oblastí. Chová sa v zázemí veľkých miest na mlieko a v suchších oblastiach stepí na mäso. Dojnice sa vyskytujú najmä v európskej časti Ruska. Sú kŕmené oziminami a trávami podľa ročného obdobia.

V suchších oblastiach stepí skôr dominuje chov oviec a kôz. Treťou najväčšou kategóriou je chov ošípaných, najmä v európskej časti Ruska a na pobreží Tichého oceánu. V tých oblastiach sa totiž pestuje obilie, zemiaky a cukrová repa ako krmoviny.

Hydina (kurčatá) majú najmenší podiel. Mrazené kurčatá sa stali najväčšou dovážanou položkou.

Kone sú chované na pastvinách lesostepí a stepí. Sú chované na prácu, konzum konského mäsa aj mlieka a šport. Ťažné zvieratá sa používali v poľnohospodárstve, postupne ich však nahradili stroje (modernizácia). (Zvieratá sa chovajú buď na mäso, mlieko, kožu/vlna, alebo ako dopravný prostriedok, prípadne šport a podobne. Záleží od druhu zvierat.)

Veľkým sektorom je rybolov. Rusko disponuje obrovskou rybárskou flotilou, ktorá vyloví asi ¼ celkovej svetovej produkcie. Príjmy z exportu rýb presahujú príjmy z exportu poľnohospodárskych plodín. Významný je aj morský aj sladký rybolov.

V pásme tundry má tradíciu chov sobov, v pásme tajgy lov a chov kožušinovej zveri. Rusko má asi 60% všetkých sobov. Ich chov klesá aj práve kvôli nedostatku pracovnej sily v týchto chladných regiónoch Ruska.

Z kožušinovej zveri dominuje sibírsky jeleň a východný jeleň. Chov kožušinovej zveri je veľmi významný od 16.-17. storočia.

V posledných rokoch sa posilnila veterinárna starostlivosť a kontrola zvierat voči chorobám.

Čo sa týka ostatného živočíšstva, tak na severe Ruska sa nachádzajú aj mrože. Ich lov je kontrolovaný, ale taktiež sa tu nájdu aj pytliaci, ktorí sa ich snažia uloviť kvôli vzácnej rohovine. V severných častiach Sibíri je pod snehom a zamrznutou pôdou možné nájsť pozostatky mamutov. Tieto pozostatky sú tiež potom predávané na čiernom trhu. Na južných hraniciach Ruska pri hraniciach so stredoázijskými republikami sa chovajú dvojhrbé ťavy. Využívajú sa ako dopravný prostriedok, používa sa aj ich koža a mäso.

Poľnohospodárstvo v blízkom okolí Ruska

- **Zakaukazské štáty (Gruzínsko, Arménsko, Azerbajdžan)** - V tejto hornatej oblasti sa nachádza množstvo dolín a kotlín, ktoré sa intenzívne poľnohospodársky využívajú. Teplé a subtropické podnebie umožňuje pestovať zeleninu a teplomilné ovocie. Pestuje sa tu vinič, citrusy, čajovník.

V Gruzínsku a Azerbajdžane sa pestuje bavlník, v Arménsku tabak.

Živočišna výroba je slabo rozvinutá. Chovajú sa ovce a priadka morušová (z lariev → hodváb). V Kaspickom mori sa lovia jesetery (mäso, kaviár).

- **Kazachstan**

Severný okraj Kazachstanu zaberá úrodná step – celiny, kde sa pestuje pšenica. Ostatné oblasti pokrývajú púšte a polopúšte s chudobnými pasienkami. Na menších zavlažovacích plochách na juhu sa pestuje bavlník, ryža, tabak, slnečnica, ovocie a zelenina. V živočišnej výrobe prevláda chov oviec (vyváža sa vlna), významný je i chov dobytky (na severe) a hydiny.

- **Stredoázijské štáty (Uzbekistan, Turkménsko, Kirgizsko, Tadžikistan)**

Rozsiahle zavlažovacie sústavy umožňujú pestovať bavlník, ryžu, zeleninu a ovocie. V Strednej Ázii sa tak vytvorilo jedno z hlavných svetových centier produkcie bavlny, ale súčasne spôsobilo veľký regionálny environmentálny problém – vysychanie Aralského jazera. V živočišnej výrobe prevláda chov oviec (karakulské ovce – perzián // čierne ovce) a kôz, významný je i chov priadky morušovej (hodváb).

- **Krym**

Pestujú sa tu obilniny, zelenina, tabak, ovocie. Rozšírené je aj záhradníctvo a vinárstvo, najmä v regiónoch Yalta a Massandra. Zo živočišnej výroby je to chov hydiny a oviec. Lovia sa jesetery a sardinky v Čiernom mori.

Iné:

V polovici 90.tých rokov 20.storočia okolo 15% aktívneho obyvateľstva pracovalo v poľnohospodárstve. Tento podiel postupne klesá. Mladá generácia vidieckeho obyvateľstva hľadá nové príležitosti v rôznych oblastiach.

Poľnohospodárstvo bolo jedným z najväčších zamestnávateľov v Rusku. Poskytovalo pracovné príležitosti pre viac ako 16% ruského obyvateľstva. Dnes je to okolo 10%.

Živočišna výroba zamestnáva 60% pracujúcich v poľnohospodárstve, zvyšok predstavuje rastlinná výroba.

Čo sa týka zamestnanosti v poľnohospodárstve, tak je stále dosť vysoká. Poklesy v grafoch (ďalej), sú spôsobené jednak modernizáciou poľnohospodárstva (stroje, technika) a taktiež aj starnúcim obyvateľstvom. Rusko má problém zamestnať v poľnohospodárstve mladých ľudí a taktiež z chladnej Sibíri odchádzajú ľudia za lepším životom do iných častí krajiny / prípadne sveta.

Kolektívne a štátne farmy dnes už neexistujú. V poslednej dobe sa malé farmy združujú do veľkých Agroholdingov (poľnohospodárskych spoločností). Jednu štvrtinu poľnohospodárstva tvoria súkromné pozemky-záhradky-záhumienky, na ktorých si obyvatelia pestujú plodiny pre vlastnú spotrebu.

- *Import poľnohospodárskych surovín*

Rusko bolo krajinou, ktorá bola založená na dovoze poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov. Avšak tento deficit sa zlepšil na 12 miliárd € v roku 2015 (z 21 miliárd € v roku 2013) vďaka tomu, že sa snažili viac exportovať a čo najmenej importovať.

Európska únia stále zostáva hlavným dodávateľom Ruska, ale jej podiel sa znížil z 38% v roku 2013 na 24% v roku 2015, v prospech Bieloruska (12%), Číny (10%) a Turecka (5,5%).

Medzi najdovážanejšie výrobky patrí čerstvé ovocie a zelenina, mäso, mliečne výrobky.

V auguste 2014 bolo zavedené embargo aj na dovoz mäsa a mliečnych výrobkov. Embargo malo aj vplyv na výmenný kurz, pričom hodnota rubľa sa posilnila oproti euru. To spôsobilo, že európske produkty sú pre spotrebiteľa drahšie.

Embargo zo dňa 7.8.2014 zaviedlo zákaz na dovoz určitých poľnohospodárskych výrobkov z Európskej únie, Spojených štátov, Kanady, Austrálie a Nórska. Zákaz bol v júli 2015 predĺžený a rozšírený o krajiny Island, Lichtenštajnsko, Albánsko a Čiernu Horu

Rusko v roku 2014 importovalo najviac agro produktov z týchto krajín: Brazília, Bielorusko, Čína, Turecko, Holandsko, Nemecko, USA, Taliansko, Francúzsko, Ekvádor, Poľsko, Paraguaj, Ukrajina, Španielsko.

Embargo na dovoz výrobkov z EÚ sa z časti podarilo obísť tak, že sa zvýšil dovoz do Bieloruska, kde sa suroviny a výrobky preclili a odtiaľ predali do Ruska. Čiže embargo nezasiahlo až tak drasticky ekonomikou v Rusku aj vo svete.

- *Export poľnohospodárskych produktov*

Rusko exportuje najmä priemyselné produkty, hutnícky materiál a nerastné suroviny. Z exportu poľnohospodárskych produktov je to najmä pšenica, potom kukurica, jačmeň. V minulosti bolo veľkým vývozcom mliečnych výrobkov a najmä masla. Rusko exportuje najmä do štátov bývalého Sovietskeho zväzu a SNŠ.

Rusko v roku 2014 exportovalo najviac svojich agro produktov do týchto krajín: Turecko, Kazachstan, Egypt, Kórejská republika, Čína, Bielorusko, Azerbajdžan, Holandsko, Irán, Ukrajina, Saudská Arábia, Uzbekistan.

Zloženie dovozu do Ruska z EÚ v roku 2015- najviac rôzne výrobky, potom víno/mušť, liehoviny, krmivo pre zvieratá, čokoláda/cukrovinky, zelenina a ovocie,...

Najviac nakupované výrobky v Rusku v roku 2015- pohánka, cukor, biela kapusta, ryža, paradajky, vajcia, kuracie, bravčové a hovädzie mäso

Dôležité vývozné produkty EÚ do Ruska v roku 2015- palmový olej, rezané kvety a rastliny, kakaové bôby, vajcia a med, sladký alkohol

Orná pôda (ha/100obyv): 84,9 ha / 100 obyvateľov

V porovnaní so Slovenskom- orná pôda: 28 ha / 100 obyvateľov

Priemerná úrodnosť pôdy je nízka

Podiel z celkovej rozlohy Ruska (17 miliónov km²)

- Lesy 45%,
- Voda 4%,
- Poľnohospodárska pôda 13%,
- Pasienky 19%,
- Zvyšok 19%.

Podiel poľnohospodárskej pôdy (200 000 000 ha)

- Orná pôda 120 000 000 ha
- Pod ľadom 2 000 000 ha
- Trvalé kultúry: 2 000 000 ha
- Trvalé lúky a pasienky: 87 000 000 ha
- Priemerne pripadá na občana asi 1,5 ha pôdy

Doplňujúce učivo k politike poľnohospodárstva:

- Politika poľnohospodárstva

Poľnohospodárska reforma sa ukázala ako ťažká úloha pre Rusko počas jeho prechodu na trhové hospodárstvo. Zo sovietskej éry (rozpad 1991) majú totiž zakorenené predsudky voči individualizmu. Poľnohospodárstvo sa postupne modernizuje, stále však nie je tak výnosné, ako by malo byť. Produkcia stále nie je dostatočná. Rusko veľa poľnohospodárskych produktov dováža. Poľnohospodársky potenciál krajiny nie je naplno využitý.

Na dnešnú situáciu v poľnohospodárstve mala veľký vplyv Sovietska politika a politické režimy jednotlivých panovníkov.

Sovietska politika - Stalin

V roku 1929 počas vlády Stalina začala kolektivizácia v poľnohospodárstve. To prinieslo skonfiškovanie majetku, dobytku a zásob obilia. V roku 1937 vláda prevzala približne 99% sovietskeho vidieka do rúk fariem, ktoré boli riadené štátom. Tento počín priniesol pokles výnosov z poľnohospodárstva. Situácia trvala do roku 1980, kedy sovietski farmári podávali asi 10% výkonu oproti Spojeným štátom.

Počas Stalina bolo poľnohospodárstvo rozdelené do dvoch organizácií a to štátny podnik/farmy a kolektívne farmy (JRD). Štátny podnik mal byť ideálny model pre socialistické poľnohospodárstvo. Mal to byť veľký moderný podnik riadený a financovaný vládou. Pracovníci v štátom riadenom poľnohospodárstve dostávali porovnateľné dávky ako priemyselní pracovníci. Oproti tomu bolo JRD samofinancované výrobné družstvo, ktoré malo určité percentá pôdy a malo členov vyplácaných podľa prínosu ich práce.

Súkromné pozemky- záhumienky hrali tiež rolu v sovietskom poľnohospodárskom systéme. Vláda pridelovala malé pozemky jednotlivým poľnohospodárskym domácnostiam na výrobu potravín pre vlastnú potrebu a predaj ako doplnok príjmov. V celom sovietskom období produktivita súkromných pozemkov ďaleko presiahla ich

veľkosť. V 80. tých rokoch len na 3% ovsenej plochy, tieto malé pozemky produkovali viac ako štvrtinu poľnohospodárskej produkcie.

Kolektivizačný systém bol neefektívny v celej jeho histórii. Poľnohospodári mali rovnaké mzdy bez ohľadu na produktivitu, nič ich nenútilo efektívnejšie a tvrdsie pracovať.

Chruščov

Ku poslednému veľkému rozšíreniu obrábanej pôdy došlo v neskorších 50. tých rokoch a skorých 60. rokoch 20. storočia. Vtedy počas programu „Virgin Lands“ („Panenské pozemky“), ktorý zaviedol Nikita Chruščov, otvorili pozemky na pestovanie v juhozápadnej Sibíri a susednom Kazachstane.

Gorbačov reformy

Reforma poľnohospodára podľa Gorbachova bola zameraná na zlepšenie výrobných stimulov. Snažil sa zvýšiť poľnohospodársku produktivitu práce tým, že tvoril zmluvné brigády skladajúce sa z 10-30 farmárov, ktorým sa starali o prenajatý pozemok zo štátnej alebo kolektívnej farmy. Odmeny dostávali za výťažok z farmy. Po roku 1987 vláda legalizovala rodinné zmluvné brigády, dlhodobý prenájom pozemkov, odstránila obmedzenia na veľkosť súkromných pozemkov a držanie ornej pôdy štátom.

Zvýšila sa produkcia, ale nevyriešili sa všetky problémy.

Gorbačov zvýšil aj cenu alkoholu a nariadil maximálne denné dávky (niečo ako prohibícia). Za nafúkanie v práci boli občania trestne stíhaní.

Jeľcinova politika

Jeľcinov režim sa pokúsil riešiť niektoré základné reformné otázky ruského poľnohospodárstva, avšak išlo to veľmi pomaly. Táto reforma sa začala v Rusku krátko pred kolapsom Sovietskeho zväzu. V decembri 1991, zástupcovia Ruska prijali celý rad zákonov, ktoré mali priniesť reštrukturalizáciu sektora poľnohospodárstva a urobiť ho viac životaschopné. Vyšli zákony ohľadne súkromných fariem, dedenia fariem, nájmu pracovníkov na farmy, výroby bez štátneho dozoru. Hlavným zámerom Jeľcina bolo reorganizovať kolektívne farmy na účinnejšie a trhovo orientované jednotky. Vyšla vyhláška, v ktorej sa vyžaduje aby si poľnohospodári vybrali, či reorganizujú tieto farmy na akciové spoločnosti, družstvá alebo súkromné farmy, alebo zachovávajú svoju súčasnú štruktúru.

Tento program pomaly postupoval. 95% štátnych a kolektívnych fariem podstúpila nejakú formu reorganizácie a 1/3 si udržala svoju skoršiu štruktúru. Strach z nestability podmienok dodávky na trhu a dopytu, prinútil podnikateľov zvoliť si formu kolektívneho vlastníctva, akciovej spoločnosti alebo družstva.

V roku 1996 to nakoniec vyzeralo tak, že štát stále zostával v popredí, dotoval farmy, bolo veľa družstevných podnikov a riadil farmársky trh. Zákon o súkromnom vlastníctve mal isté medzery spojené s rizikom niečo vlastniť.

V apríli 1996 zasiahla Agrárna strana Ruska, ktorá podporovala kolektivizáciu.

Hoci bol veľký tlak na poľnohospodársky sektor, začínajú sa objavovať nové trhy. To spôsobilo, že ruská výroba musí konkurovať dovážaným tovarom. Rozdiel medzi domácimi a svetovými cenami sa zužuje. Federálna vláda taktiež prinútila znížiť dotácie do mnohých oblastí hospodárstva, vrátane poľnohospodárstva.

Pred rozpadom Sovietskeho zväzu klesol export obilia. Spôsobilo ho počasie a nedostupnosť hnojiva. V roku 1995 zažilo Rusko najhoršiu úrodu od roku 1963.

Najdramatickejší pokles nastal v živočíšnej výrobe. Keď sa zvýšila cena obilia, poľnohospodári museli znížiť držbu zvierat. Vzrástli ceny mäsa, spotrebiteľ siahol po zemiakoch a zelenine. Znížený dopyt po mäse zase zhoršil pokles živočíšnej výroby.

Putinovo poľnohospodárstvo

Prisľúbil podporu zamestnancom poľnohospodárstva, vyhlásil, že Rusko sa stane najväčším dodávateľom zdravých surovín a nariadil vláde pripraviť zákon, ktorý bude hovoriť o tom, že kto nechce obrábať poľnohospodársku pôdu, bude mu skonfiškovaná. Taktiež zaviedol v roku 2014 embargo na dovoz niektorých poľnohospodárskych potravín.

EXPOZÍCIA, PRECVIČENIE A UPEVNENIE UČIVA

Zopakovanie v úvode hodiny:

→ žiaci ukazujú na mape (ten kto vie, príde ku tabuli) a odpovedajú na otázky

- *Kde leží Rusko?* – charakteristika prírodných podmienok, poloha na mape, vzhľadom na susedné štáty, podnebie, ...
- *Ktoré štáty tvorili bývalý Sovietsky zväz?* – Rusko, Ukrajina, Bielorusko, Moldavsko, Gruzínsko, Arménsko, Azerbajdžan, Kazachstan, Uzbekistan, Turkménsko, Tadžikistan, Kirgizsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva
- *Aké činitele, čo alebo kto vplýva na poľnohospodárstvo, jeho rozmiestnenie v krajine? Ako je to konkrétne v Rusku a v štátoch SNŠ?*
 - žiaci hovoria činitele, ktoré ich napadnú, zdôvodňujú aj prečo, snažia sa prísť postupne na všetky:
 - Podnebie, geografická šírka, nadmorská výška, povrch / reliéf, pôda, erózia, chemizácia a kontaminácia, politika štátu, mechanizácia

Prechod na expozíciu učiva spojenú s prerušovaním prezentáciami žiakov.

Podľa toho, aké mali žiaci témy na príspevky, tak ak sa to hodí k akurát rozoberanej téme, tak prídu žiaci a bleskovo (1-2 minúty) povedia niečo o produkte/jedle. AK MAJÚ PREZENTÁCIE, TAK VOPRED TREBA NAHRAŤ DO PC. To čo majú vytlačené, koluje po triede na ukážku. A znovu sa pokračuje na preberanie učiva a tak dokola.

Otázky pre žiakov ku učivu – formou diskusie + prezentácie žiakov:

- rozprávajú sa o tom, kde je čo, prečo to tam je, aj podľa toho, čo je vyššie uvedené v tom, čo by mal učiteľ ovládať
- prerušuje sa žiackymi príspevkami – vždy keď sa spomenie nejaký pojem, ktorý je obsiahnutý v žiackych príspevkoch, alebo keď to spolu nejako súvisí, tak príde daná dvojica povedať niečo v krátkosti o svojom jedle/pokrmе/nápoji
- učiteľ preberá učivo formou výkladu, spojeným s diskusiou, prezentáciami žiakov a motivačným rozhovorom, výklad môže byť doplnený o zážitky žiakov a učiteľa
- žiaci si píšú sami poznámky, dôležité pojmy zapíše učiteľ na tabuľu, plus učiteľ im pošle prezentáciu

„Takže... povedali sme o činiteľoch, ktoré ovplyvňujú poľnohospodárstvo všeobecne. Teraz si povieme niečo o tom, ako je na tom poľnohospodárstvo v Rusku a bývalom Sovietskom zväze...“

- otázky pre žiakov:

- *Kde prevažuje rastlinná a kde živočíšna výroba? A prečo?*
- *Ktoré pôdy sú najúrodnejšie? Prečo? Kde v Rusku / v tejto časti Ázie, sa nachádzajú?*
- *Čo vyrábajú zo zemiakov?* → príspevok o vodke
- *Aký vplyv má na obyvateľstvo konzumácia vodky?* → príspevok o vodke
- *Pri ktorom najchladnejšom meste (podľa geografickej šírky), pestujú jačmeň a čo sa z neho vyrába?* → príspevok o pive, obilninách
- *Ktorá obilnina je dominantná v pestovaní?* → príspevok o pšenici, obilninách
- *V ktorej časti sa pestuje citrusové ovocie? Pestuje sa vôbec niekde? Ak áno, kde a prečo?* → príspevok o ovocí
- *Čo je typické pre step?* → príspevok o zelenine, typických jedlách z uvedených plodín
- *V ktorých moriach by sme si najlepšie zalovili ryby?* → príspevok o morskom rybolove, kaviári

- *Je poľnohospodárstvo moderné?*
- *Ako politika štátu ovplyvnila poľnohospodárstvo Ruska?*
- *Aký je rozdiel medzi vlnou a bavlnou?*
- *Kde sa pestuje bavlna?*
- *Pre ktorú oblasť je najtypickejšie víno?* → príspevok o víne, viniči/hrozne
- *Čím krmia dobytok a hospodárke zvieratá?* → príspevok o mäsitých jedlách
- *Čo sú to kolektívne farmy, ako vyzerali, ako fungovali? Má to niečo spoločné aj s nami?*
- *Čo sú to záhumienky?*
- *Na akých jedlách z červenej repy si môžeme pochutnať?* → príspevok o boršči, zeleninových jedlách
- *Viete niečo o embargu, ktoré zaviedlo Rusko na dovoz potravín? Ktorých potravín sa to týkalo?*
- *Konzumujú viac mäsitých alebo zeleninových jedál?*
- *Poznáte nejaké ruské jedlo, ktoré sa jedáva bežne aj u nás?* → príspevok o boršči, vianočných jedlách, typických jedlách
- *Ako ovplyvňovala politika poľnohospodárstvo? Ktorí politici a ako?* → Ak o tom žiaci niečo vedia, alebo ich to zaujíma:

Domáca úloha:

- bez domácej úlohy
- **dobrovoľná:** Receptár ruských pokrmov – zozbierať žiacke príspevky a spraviť z nich knižku, ktorá bude vystavená v triede, prípadne žiak ju môže pre seba vyrobiť – plusový bod

Po hodine:

- učiteľ poskytne žiakom prezentáciu, prípadne ďalšie materiály ku učivu
- žiaci si medzi sebou pošlú príspevky o jedlách a pokrmoch

ZAÚJÍMAVÉ ODKAZY + POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] <http://countrystudies.us/russia/60.htm>
- [2] Dubcová, A., Kramáreková, H.: Geografia- pomôcka pre maturantov a uchádzačov o štúdium na vysokých školách. 2012. Enigma. Nitra. ISBN 978-80-8133-011-7
- [3] <http://www.fao.org/ag/agp/agpc/doc/counprof/russia/russia.htm#3>. CLIMATE AND AGRO ECOLOGICAL ,
- [4] G. Zubrický: Geografia štátov sveta. 2009. MAPA Slovakia. ISBN 978 80 8067 227 0. Bratislava
- [5] <http://www.webnoviny.sk/svet/clanok/1017882-putin-prehovoril-o-stave-ruska-rincat-zbranami-sa-nechysta/>
- [6] http://ec.europa.eu/agriculture/trade-analysis/map/2016-1_en.pdf
- [7] http://ec.europa.eu/agriculture/trade-analysis/map/2013-1_en.pdf
- [8] www.mpsr.sk/download.php?fID=5284
- [9] <https://sk.wikipedia.org/wiki/Vodka>
- [10] <https://en.wikipedia.org/wiki/Crimea>
- [11] <http://www.tradingeconomics.com/russia/gdp-from-agriculture>
- [12] <http://www.tradingeconomics.com/slovakia/gdp-from-agriculture>
- [13] http://ec.europa.eu/agriculture/russian-import-ban/pdf/2015-09-22-russian-import-ban_en.pdf
- [14] <http://www.investinrussia.biz/industry/agriculture/agriculture-industry-russia>
- [15] <http://www.advantour.com/russia/economy/agroindustry.htm>
- [16] https://en.wikipedia.org/wiki/Economy_of_Russia

VYPRACOVALA: Iveta Csicsolová, 3upGEIT